

## **ЗАПОБІГАННЯ ВІДХИЛЕННЯМ В РОБОТІ ІМУННОЇ СИСТЕМИ В ПРОЦЕСІ ПРЕВЕНЦІЇ НАРКОМАНІЇ**

**Булеза Богдана Ярославівна**

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

Останнім часом серед молоді, включаючи неповнолітніх, значного розповсюдження набуло вживання алкоголю, наркотиків, інших психоактивних речовин. Цей вид поведінки має назву «адиктивна поведінка». Неповнолітніх з адиктивною поведінкою правомірно віднести до групи ризику. Деякі вітчизняні і зарубіжні вчені (А. Гоголева, М. Кірс, Н. Максимова, Н. Медж, В. Оржеховська, О. Пилипенко, Р. Стейнтон та ін.), вважають, що цей термін доцільно вживати щодо алкоголізму, токсикоманії, наркоманії як видів девіантної поведінки, але до переходу їх у хворобу. Оскільки надмірне вживання алкоголю наркотиків стимулює, як правило, різні антисуспільні прояви (бродяжництво, жебрацтво, хуліганство, злочинність), то актуальність проблеми адиктивної поведінки стає цілком очевидною і вимагає відповідної реакції суспільства загалом і спеціальних соціальних, медичних, психологічних, юридичних служб.

Особливо швидко поширюється в Україні і всьому світі наркоманія, зокрема, в середовищі неповнолітніх.

Аналіз наукової літератури (М.Кірс, Д.Поттер, А.Стоун, К.Шер та ін.) щодо вживання наркотиків і ставлення суспільства до наркотиків у різні історичні епохи дозволяє висловити припущення про те, що ці речовини, поряд з іншими несприятливими умовами і факторами, могли зіграти суттєву роль у занепаді великих цивілізацій (зокрема, античної). Спеціальних досліджень з цього питання не проводилося, але певні підстави для обґрунтування висловленого припущення, безперечно, є.

По-перше, науковий висновок про пагубний вплив наркотиків на людину, що приводить до ряду незворотних патологічних змін функцій і систем організму, був зроблений лише в кінці XVIII — початку XIX століття. По-друге, у часи античності наркотикам через їх надзвичайні властивості надавалася роль надприродних сил, вони обожнювалися, оскільки мали здатність знімати болючі відчуття, допомагали забувати про страх, полегшували життя, задовольняли споконвічну приховану в людині потребу хоча б на якийсь час виявитися в іншій реальності, у світі ілюзій і чудес. Не знаючи про небезпеку цих чарівних властивостей наркотичних речовин, люди не обмежували їх споживання. Усе це, безумовно, не могло не відбитися на розвитку людства, на процесі репродукції нових поколінь і, в кінцевому рахунку, не могло не вплинути на долю цивілізацій у цілому.

Відгомін подібного ставлення до наркотиків наших далеких предків спостерігається і нині. Наприклад, народи Близького Сходу, Індії, Середньої Азії використовують опій для лікування дорослих і навіть дітей від легких недуг (зрозуміло, без призначення лікаря), для їхнього заспокоєння, полегшення

засинання, зняття больових відчуттів. Паління гашишу в багатьох країнах світу є історичною традицією, а всі спроби її подолати не дають відчутних результатів. У науці вже висловлена й обґрунтовується цікава гіпотеза про наявність геіа, що повертає до наркоманії, є носієм відповідної спадкоємної інформації, яка передається сучасній людині із глибини століть. Зв'язок часів і поколінь стосовно процесу наркотизації суспільства в цей час вбачається й у тому, що кінець ХХ — початок ХХІ століття відрізняється настільки ж високим рівнем споживання наркотиків, який був характерний і для античності. Усе ніби повторюється на новому витку спіралі суспільного розвитку, але на якісно іншому рівні – в умовах поінформованості людства про справжні властивості наркотичних засобів і наслідки прилучення до їхнього споживання. Нинішня ситуація є більш небезпечною і загрозливою, тому що одна справа, коли люди «не відають, що творять», і зовсім інша, коли людство цілком усвідомлено рухається по шляху поступового самознищення.

Внаслідок зловживання наркотичними речовинами розвивається наркоманія. Це – хворобливий стан, зумовлений хронічною інтоксикацією внаслідок зловживання наркотичними засобами, який характеризується психічною і фізичною залежністю, потребою в повторному багаторазовому вживанні психоактивних засобів [1, с. 151]. Прийом наркотиків спричиняє зміну функціонування організму загалом, серйозно ускладнює діяльність внутрішніх органів, центральної і вегетативної нервової системи. Суттєві зміни відбуваються в імунній системі.

Імунна система людини – це основна система захисту, яка відповідає за три важливі процеси в організмі людини: заміна старих клітин різних органів; захист організму від проникнення різного роду інфекцій - вірусів, бактерій, грибків; «відновлення» частин тіла, пошкоджених інфекціями та іншими негативними чинниками (радіація, отруєння, механічні пошкодження та інші), а саме: заживлення ран на шкірі і слизових, відновлення пошкоджених клітин печінки та інше.

Головна клітина імунної системи – лімфоцит. Лімфоцити складають близько 1% маси тіла людини. Центральним органом імунної системи є вилокочова залоза (тимус), в якій формуються клітини, які відповідають за різні прояви клітинного імунітету – тимус залежні - Т-лімфоцити. Їх ділять на Т-кіллери (вбивці) (руйнують чужорідні клітини) і Т-хелпери (помічники), які першими розпізнають чужорідні речовини і допомагають іншим лімфоцитам виконувати захисні функції.

Ослаблення імунної системи внаслідок зловживання наркотиками сприяє виникненню ВІЛ/СНІД, особливо в ін'єкційних наркоманів через користування зараженими шприцями.

Вірус імунодефіциту людини має дуже просту будову. Він складається з 2 оболонки (зовнішньої і внутрішньої), спіралей РНК і спеціальних ферментів, що беруть участь у процесах реплікації (розмноження) вірусу. Для розмноження ВІЛ необхідна чужа ДНК, в яку він внесе свою інформацію, після чого клітина з ДНК стає своєю «фабрикою» по продукції вірусів. ВІЛ може проникати в будь-

які клітини організму людини, але в одних клітинах він може тільки знаходитися, а інші використовує для розмноження. Важливо знати, що для свого розмноження ВІЛ використовує клітини нашої імунної системи -Т-4 хелпери.

СНІД – синдром набутого імунодефіциту. Це сукупність певних симптомів, що свідчать про те, що імунна система сильно пошкоджена. Саме поняття «СНІД» є штучним медичним терміном, що необхідний для того, щоб виділити тих пацієнтів, чий стан особливо важкий. Якщо у людини розвивається імунодефіцит і виявлені опортуністичні інфекції (інфекції, які при здоровій імунній системі не приносять шкоди організму, але на фоні імунодефіциту викликають серйозні хвороби; в перекладі з латинської «опортуністичні» означає – ті, що використовують нагоду), то йому ставлять діагноз «СНІД». Це остання стадія захворювання, яка, зазвичай, триває від декількох місяців до 2-3 років. На цій стадії обмін речовин в організмі порушується, що в поєднанні з ураженням різних органів опортуністичними інфекціями приводить до неможливості нормально засвоювати їжу; як наслідок розвивається виснаження організму, схильність до інших захворювань [2].

Практика свідчить про те, що в багатьох випадках лікування СНІД не дає позитивних результатів. Набагато ефективнішою є своєчасна профілактична робота з особами, схильними до вживання наркотиків.

Відомі три види профілактики: первинна, вторинна, третинна. Первинна профілактика має на меті не допустити захворювання. Це робота з популяцією умовно здорових людей, у якій існує визначена кількість осіб, що належать до групи ризику. У цей контингент можуть входити молоді люди, які вже пробували наркотики чи мають друзів, що вживають наркотики; особи з генетичною схильністю до психічних захворювань або особи, котрі перебувають в несприятливих сімейних чи соціальних умовах і т.п. Первинна профілактика – це система дій, спрямована на формування позитивних стресостійких форм поведінки з одночасною зміною вже сформованих порушених форм.

Вторинна профілактика спрямована на популяцію осіб, у яких поведінка ризику вже сформована. До цієї групи відносяться особи, що вживають наркотики, але без сформованої фізичної залежності. Вторинна профілактика – це система дій, спрямована на зміну вже сформованих дезадаптивних форм поведінки і позитивний розвиток особистісних ресурсів і особистісних стратегій. Третинна профілактика — це профілактика рецидивів. Вона спрямована на групу осіб, що мають залежність від наркотиків чи інших психоактивних речовин і бажають припинити їхнє вживання.

Третинна профілактика має за мету зменшення ризику поновлення вживання наркотиків та активізацію особистісних ресурсів, що сприяють адаптації до умов середовища і формуванню соціально-ефективних стратегій поведінки. Загальними цілями первинної, вторинної і третинної профілактики є: допомога в усвідомленні форм власної поведінки; розвиток особистісних ресурсів і стратегій з метою адаптації до вимог середовища чи зміни дезадаптивних форм поведінки на адаптивні. Мета первинної профілактики – зниження попиту на наркотики й інші психоактивні речовини серед населення,

зменшення числа осіб, що входять у групу підвищеного ризику; вторинної – зниження захворюваності наркоманією; третинної – зменшення важких негативних медико-соціальних наслідків зловживання психоактивними речовинами.

Профілактика передбачає також проведення реабілітаційних заходів. Сам термін «реабілітація» (відновлення) означає комплекс медичних, психологічних, педагогічних, професійних, юридичних заходів, спрямованих на відновлення чи компенсацію порушених або втрачених індивідом суспільних зв'язків і відносин внаслідок змін стану здоров'я, соціального статусу, втрати близьких людей, навичок навчальної діяльності, соціальної дезадаптації, які супроводжуються стійкими розладами функцій організму, переживаннями, скоєнням злочинів тощо. Виявлено основні види реабілітації осіб з девіантною поведінкою. Медична реабілітація передбачає лікувальні заходи, спрямовані на відновлення порушених чи втрачених функцій організму особи, на виявлення та активізацію компенсаторних можливостей організму. Психологічна реабілітація передбачає корекцію і відновлення психологічних функцій, властивостей, створення сприятливих умов для розвитку й утвердження особистості. Основний засіб – активізація власної активності і можливостей особи, подолання почуття меншовартості, формування віри у власні сили. Соціальна реабілітація має на меті відновлення соціального досвіду і встановлення соціальних зв'язків, формування адекватних норм поведінки, способів продуктивного спілкування, розширення і поглиблення соціальних контактів, соціального досвіду. Педагогічна реабілітація спрямована на відновлення чи компенсацію порушених функцій організму внаслідок перебування у складних життєвих умовах чи перенесених травм, формування моральних цінностей, навичок конструктивного спілкування, позитивного досвіду соціальної поведінки, допомогу у життєвому самовизначенні. Юридична реабілітація – відновлення в правах, теж часто має місце в роботі з неповнолітніми і молоддю і застосовується у випадках, коли вони були несправедливо звинувачені.

### **Список літератури**

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг.ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
2. Запорожан В.М., Аряев М.Л. Віл-інфекція і СНІД. К.: Здоров'я, 2004. 636 с.